

ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน*
BAIL SYSTEM FOR SUSPECTS IN CRIMINAL CASE AT
THE INVESTIGATING LEVEL

สาริศา สุกน้อยพะเนา

Sarisa Suknoiphanao

สุนทรี บุชิตชน

Suntaree Buchitcon

มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย, ประเทศไทย.

Khon Kaen University NongKhai Campus, Thailand.

E-mail: Sarisa.s@kkumail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการให้ประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา รวมถึงกระบวนการยุติธรรมในระบบประกันตัว การใช้ดุลพินิจในการตั้งข้อหา และการควบคุมนายประกันอาชีพ และการเปรียบเทียบกับกฎหมายระบบการประกันตัวในประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา เพื่อเสนอแนวทางปรับปรุงระบบการประกันตัวในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยศึกษาจากหนังสือ บทความ และเอกสารวิชาการทั้งในและต่างประเทศ

ผลการศึกษาพบว่า พนักงานสอบสวนในประเทศไทยมีดุลพินิจในการพิจารณาคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหาคดีอาญา โดยต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ผู้ต้องหา มีสิทธิยื่นประกันตัวเพื่อสู้คดี แต่ระบบประกันตัวมุ่งเน้นที่หลักประกันและการพิจารณาความร้ายแรงของข้อหา โดยมีนายประกันอาชีพเข้ามาเกี่ยวข้องในการประกันตัวแทนผู้ต้องหา กระบวนการยุติธรรมในระบบประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญา จะต้องมีการควบคุมการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนและควบคุมนายประกันอาชีพ กระบวนการยุติธรรมชั้นสอบสวนในประเทศไทย มีทั้งชั้นพนักงานสอบสวนและชั้นพนักงานอัยการ แต่ละชั้นมีกฎหมายกำหนดการยื่นประกันตัวผู้ต้องหาไว้ จากการศึกษาพบว่า ควรจะมีกฎหมายกลางกำหนดไม่ให้มีการซ้ำซ้อน ประเทศอังกฤษมีแนวทางการประกันตัว โดยไม่เน้นการใช้หลักประกัน แต่ให้ผู้ต้องหาทำการรับรองว่าจะมาตามนัด ในสหรัฐอเมริกาผู้พิพากษามีบทบาทในการพิจารณาเรื่องการประกันตัว เพื่อควบคุมอำนาจระหว่างพนักงานสอบสวนและผู้พิพากษา ดังนั้น จึงควรมีหลักเกณฑ์ในการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนและการส่งหลักประกัน เพื่อให้สิทธิผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาคดีอย่างเท่าเทียมตามหลักสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญไทย

คำสำคัญ: ระบบการประกันตัว, ผู้ต้องหา, คดีอาญา, พนักงานสอบสวน

Abstract

This research article aims to study the theories related to the discretion exercised by investigative officers in granting bail to suspects in criminal cases, as well as the justice processes involved in the bail system, the discretion in charging suspects, and the regulation of professional sureties. Additionally, it compares the bail systems of Thailand with those of England and the United States to propose recommendations for improving Thailand's bail system. This research adopts a qualitative approach, utilizing books, articles, and academic documents from both domestic and international sources.

The study reveals that investigative officers in Thailand have discretion in considering bail requests for suspects in criminal cases, with attention to the rights and freedoms of individuals as enshrined in the Constitution. Suspects have the right to request bail in order to defend themselves in court, but the current bail system focuses on guarantees and the severity of charges, with professional sureties often involved in the bail process. To ensure fairness, the justice process within the bail system must regulate the discretion of investigative officers and the role of professional sureties. The criminal justice system in Thailand includes both investigative officers and prosecutors, each of whom is governed by laws regarding the granting of bail. The research suggests that a centralized law should be enacted to avoid overlapping regulations. In England, the bail system emphasizes personal recognizance rather than financial guarantees, allowing suspects to pledge to appear in court. In the United States, judges play a key role in deciding bail to balance the power between investigative officers and the judiciary. Therefore, there should be clear guidelines for the discretion of investigative officers and the use of guarantees, ensuring that suspects' rights to a fair trial are upheld in accordance with human rights principles and the Thai Constitution.

Keywords: bail system, suspects, criminal cases, investigative officers.

บทนำ

กระบวนการยุติธรรมการสอบสวนในประเทศไทย มีหลักเกณฑ์คือเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นและจับกุมตัวผู้ต้องหาและทำการสอบสวนความผิด ในระหว่างสอบสวนนี้อาจมีความจำเป็นที่รัฐจะต้องใช้มาตรการบังคับผู้ต้องหาเพื่อป้องกันมิให้ผู้ต้องหาหลบหนี พนักงานสอบสวนจะต้องควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้จนกว่าจะมีการพิจารณาสั่งฟ้องคดี และในระหว่างสอบสวนก่อนที่พนักงานสอบสวนจะส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการ ตามมาตรา 142 ให้พนักงานสอบสวนทำความเห็นตามท้องสำนวนการสอบสวนว่า ควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้อง ส่งสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) ในกรณีเสนอความเห็นสั่งฟ้องให้พนักงานสอบสวนส่งสำนวนพร้อมกับผู้ต้องหาไปยังพนักงานอัยการ เว้นแต่ผู้ต้องหาถูกขังอยู่แล้ว

ต่อมาเมื่อพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการแล้ว ในชั้นสั่งฟ้องคดีของพนักงานอัยการ พนักงานอัยการก็ต้องมีตัวผู้ต้องหาส่งศาลตามมาตรา 165 ให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องแก่จำเลยเป็นรายตัวไป (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย การฟ้องคดีอาญาจะต้องมีตัวผู้ต้องหานำส่งต่อศาล และในระหว่างสอบสวนก็จะมีกรณีที่ควบคุมตัวและไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหา โดยกรณีไม่ควบคุมตัวผู้ต้องหา พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจที่จะไม่ควบคุมตัว และให้มีการประกันตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน เพื่อเป็นประกันว่าผู้ต้องหาจะมาภายในกำหนดนัด และนำตัวผู้ต้องหาส่งพนักงานอัยการพร้อมสำนวน เพื่อป้องกันการหลบหนี ซึ่งโดยส่วนมากพนักงานสอบสวนมักจะใช้ดุลพินิจปล่อยตัวไป โดยให้ประกันตัวโดยให้มีหลักประกันและมีหลักทรัพย์ประกัน เพราะเชื่อว่าหากหลักประกันสูง โอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนีก็มีน้อยลง แต่ก็ส่งผลให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน อาจไม่ได้รับความเป็นธรรมเท่าเทียมกัน เพราะระหว่างนี้หากผู้ต้องหาไม่มีหลักประกัน ก็ไม่สามารถที่จะขอปล่อยตัวชั่วคราวได้ และระหว่างการสอบสวนนี้ ก็จะมีนายประกันอาชีพเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง โดยนายประกันอาชีพจะใช้หลักทรัพย์ของตนเองมาประกันตัวผู้ต้องหา และจะเรียกเงินหรือประโยชน์จากตัวผู้ต้องหา ซึ่งการเรียกเงินดังกล่าว จะประเมินมาจากราคาอัตราประกันตัวที่พนักงานสอบสวนประเมินขอหาผู้ต้องหา โดยพนักงานสอบสวนเป็นผู้พิจารณาตั้งข้อกำหนดหลักทรัพย์ประกันตัวว่าจะให้ประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราว

กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย การปล่อยตัวชั่วคราวมีหลักเกณฑ์การยื่นขอประกันตัวผู้ต้องหาไว้ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 บัญญัติว่า คำร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราว โดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นจะต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาลยอมยื่นได้ โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) กรณีจากบทบัญญัติดังกล่าว ทำให้นายประกันอาชีพสามารถยื่นคำร้องประกันตัวผู้ต้องหาได้ โดยอาศัยประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ซึ่งในระหว่างสอบสวนพนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ตั้งข้อกำหนดความร้ายแรงแห่งข้อหา พิจารณาหลักประกันและผู้ที่จะยื่นขอคำร้องประกันตัว จากการศึกษาพบว่า กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย พนักงานสอบสวนมี

อิสระในการที่จะยื่นฝากขังหรือให้ปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างสอบสวน โดยการให้ประกันตัวผู้ต้องหา โดยมีหรือไม่มีหลักประกันก็ได้ จะพิจารณาผู้ที่จะประกันตัวผู้ต้องหา และกำหนดหลักทรัพย์ประกันตัวผู้ต้องหา ซึ่งจากการศึกษาเห็นได้ว่า ในระหว่างการสอบสวนนี้ ยังมีช่องว่างของกฎหมายให้พนักงานสอบสวนกับนายประกันอาชีพ เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องกับการการประกันตัวดังกล่าว หากไม่มีมาตรการใด ๆ มาควบคุมดูแลพนักงานสอบสวน และนายประกันอาชีพที่เข้ามาประกันตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน ก็จะมีผลให้กระตือรือร้นของผู้ต้องหาที่จะได้รับการประกันตัวและปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อที่จะหาหลักฐานมาต่อสู้คดีระหว่างสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวน หากพิจารณาถึงสิทธิตามหลักสากล

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาของประเทศไทยนั้น การฟ้องคดีอาญาจะต้องมีผู้ต้องหาส่งศาลเพื่อมารับฟังข้อกล่าวหาในการกระทำความผิด โดยความผิดอาญานั้น และหากศาลพิพากษาว่าผู้ต้องหามีความผิด ก็จะนำผู้ต้องหาตั้งกล่าวให้ได้รับโทษจึงเห็นได้ว่า กระบวนการยุติธรรมในคดีอาญาของประเทศไทย ในเริ่มแรกหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้น เจ้าพนักงานตำรวจจับผู้ต้องหาได้ พนักงานสอบสวนจะนำผู้ต้องหาไปยื่นคำร้องฝากขังผู้ต้องหาไว้ในระหว่างที่สอบสวนความผิด เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหาหลบหนี และมีผู้ต้องหามาส่งศาลเมื่อมีการยื่นฟ้องคดี แต่ในระหว่างสอบสวนนี้ กฎหมายในประเทศไทยก็ยังมีผ่อนปรน โดยการปล่อยตัวชั่วคราว เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาได้หาพยานหลักฐานมาต่อสู้คดี ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 106 ได้บัญญัติไว้ว่า คำร้องขอให้ปล่อยตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยชั่วคราวโดยไม่ต้องมีประกัน หรือมีประกันและหลักประกัน ไม่ว่าผู้นั้นจะต้องควบคุมหรือขังตามหมายศาลย่อมยื่นได้โดยผู้ต้องหา จำเลย หรือผู้มิประโยชน์เกี่ยวข้อง (ราชกิจจานุเบกษา, 2477) โดยระหว่างสอบสวนคดีนั้น พนักงานสอบสวนจะเป็นผู้ใช้ดุลพินิจในการตั้งข้อหาคว่ำร้ายแรงและพิจารณาหลักประกันชั้นพนักงานสอบสวน ซึ่งส่งผลถึงการประกันตัวผู้ต้องหา ทั้งในชั้นพนักงานอัยการ ชั้นศาล เพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาได้ต่อสู้คดี กฎหมายจึงบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการขอปล่อยตัวชั่วคราว โดยกำหนดให้ ผู้ต้องหา จำเลย สามารถยื่นคำร้องประกันตัวระหว่างสอบสวนความผิดได้ สิ่งสำคัญในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการยื่นฟ้องผู้ต้องหา ก็จะต้องมีผู้ต้องหามาส่งศาลและหากพิพากษาว่ามีความผิด จะต้องมีผู้ต้องหารับโทษ ดังนั้น การปล่อยตัวชั่วคราวในประเทศไทย จึงมุ่งเน้นถึงการที่จะต้องมีผู้ต้องหารับโทษ การที่พนักงานสอบสวนจะปล่อยตัวชั่วคราว พนักงานสอบสวนจะต้องมั่นใจว่าผู้ต้องหาจะไม่หลบหนี เพื่อเป็นการป้องกันว่าผู้ต้องหาจะมาตามนัดของพนักงานสอบสวน การประกันตัวเพื่อป้องกันการหลบหนีดังกล่าวนี้ ในประเทศไทยนั้น ส่วนมากมักจะให้ประกันตัวโดยมีหลักทรัพย์ เพราะเห็นว่าการมีหลักทรัพย์ประกันสูง โอกาสที่ผู้ต้องหาจะหลบหนีก็มีน้อยลง จึงส่งผลให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน อาจไม่สามารถหาหลักทรัพย์ประกันที่สูงมาประกันตัวได้ ซึ่งทำให้เห็นความเหลื่อมล้ำในระบบความยุติธรรมผู้ต้องหาที่ยากจนอาจไม่มีโอกาสได้ต่อสู้คดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิด ทฤษฎี การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในใช้อำนาจของรัฐในระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนตามหลักสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย
2. เพื่อศึกษาระบบการประกันตัวผู้ต้องหาให้อยู่ในระบบ มีรูปแบบการประกันตัวที่หลายให้เหมาะสมกับประเภทความร้ายแรงแห่งคดีรูปแบบไม่มุ่งเน้นหลักประกันเป็นสำคัญ การใช้ดุลพินิจพนักงานสอบสวนพิจารณาคำร้องประกันตัวผู้ต้องหา เพื่อให้มีมาตรการควบคุมนายประกันอาชีพ
3. เพื่อศึกษาแนวทางหรือกระบวนการทางกฎหมายในประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ เปรียบเทียบข้อดีและข้อเสียเกี่ยวกับระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน และกระบวนการสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ศึกษาค้นคว้าด้านเอกสาร (Research Documentary) เป็นหลัก โดยศึกษาจากหนังสือและตำราทางกฎหมาย วารสารกฎหมายต่าง ๆ ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ รวมถึงสื่อออนไลน์ ข่าวสาร รายงานการวิเคราะห์กฎหมาย ระเบียบและข้อบังคับที่บัญญัติเกี่ยวกับระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน

ขอบเขตการวิจัย

ศึกษาวิธีการใช้อำนาจของรัฐ การควบคุมการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน ในการตั้งข้อหา ความร้ายแรง การกำหนดหลักทรัพย์ประกันตัวชั้นพนักงานสอบสวนรูปแบบการประกันตัว และหลักเกณฑ์มาตรการควบคุมนายประกันชีพ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทย มุ่งเน้นการใช้หลักประกันและหลักทรัพย์การประกันตัวผู้ต้องหาเป็นสำคัญ จึงทำให้ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทย มีความแตกต่างจากแนวความคิดของระบบกฎหมายในกลุ่มและประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา เพราะการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศไทย ยังคงยึดติดกับระบบหลักประกันตัวที่เป็นเงินหรือหลักทรัพย์ หรือนายประกันที่น่าเชื่อถือเป็นสำคัญ โดยมีพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับการปล่อยตัวชั่วคราวว่า ถ้าเรียกหลักประกันสูงขึ้นเท่าใด โอกาสที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยที่จะหลบหนีก็มีน้อยลงเท่านั้น และในการกำหนดหลักประกันนั้น

ก็จะขึ้นอยู่กับความร้ายแรงของคดีเป็นสำคัญ โดยปัญหามักจะเกิดจากการใช้ดุลพินิจตั้งข้อหาของพนักงานสอบสวน โดยส่วนมากมักจะตั้งข้อหาที่มีความร้ายแรงไว้ก่อน ประกอบกับลักษณะของการบัญญัติกฎหมาย ก็ยังให้ความสำคัญเกี่ยวกับหลักประกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องหลักเกณฑ์การพิจารณาคำร้องขอปล่อยชั่วคราว ที่ต้องพิจารณาความน่าเชื่อถือของผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกัน ซึ่งหากนายประกันอาชีพเป็นผู้ยื่นหลักประกัน ก็จะได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่าผู้ต้องหายื่นประกันตัวเอง ประกอบกับผู้ต้องหาในขณะนั้น อาจหาหลักประกันไม่ทัน หากผู้ต้องหายื่นเอง อาจไม่น่าเชื่อถือและคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว จะกระทำได้อีกเมื่อมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันไม่น่าเชื่อถือ ผู้ต้องหาจึงมีความจำเป็นที่ต้องให้นายประกันอาชีพเข้ามาประกันตัวแทนในขณะนั้น

จากเหตุผลดังกล่าว จึงเป็นช่องว่างให้นายประกันอาชีพใช้ช่องว่างดังกล่าว หาประโยชน์จากการประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นพนักงานสอบสวน โดยอาศัยข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมา และพนักงานสอบสวนจะใช้ดุลพินิจในการตั้งข้อหาร้ายแรงไว้ก่อน เพราะหากข้อหาที่พนักงานสอบสวนตั้งมาที่มีความร้ายแรง นายประกันอาชีพก็เรียกประโยชน์จากผู้ต้องหาได้สูงตามความร้ายแรงแห่งข้อหา จึงทำให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน ไม่มีเงินจ้างนายประกันอาชีพ ซึ่งอยู่ระหว่างสอบสวน อาจไม่ได้รับความคุ้มครองตามหลักคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา ที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ผลจากการศึกษาพบว่า ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน การจะมีการปล่อยตัวชั่วคราวหรือพิจารณาหลักประกันนั้น พนักงานสอบสวนเป็นผู้ใช้ดุลพินิจ หากประเทศไทยมีการกำหนดระบบประกันตัวผู้ต้องหาให้มีความหลากหลายรูปแบบ และไม่ยึดติดกับหลักทรัพย์ประกันตัวมากเกินไป จะเป็นผลดีเพื่อให้โอกาสผู้ต้องหาที่ยังไม่ถูกฟ้องคดีที่มีฐานะยากจน ได้ประกันตัวและได้ต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกัน

1. หลักการรับรองคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาตามหลักสิทธิมนุษยชน และการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เกี่ยวกับการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนนั้น ผู้ต้องหามีดังนี้

1.1 สิทธิของผู้ต้องหา ตามหลักสิทธิมนุษยชนและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ได้วางหลักไว้ว่าให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่า ผู้ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิด มาตรา 29 วรรค 3 การควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลย ให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อป้องกันมิให้หลบหนี (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

วรรคท้ายคำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา ต้องได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีมิได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไปตามที่ กฎหมายบัญญัติ

1.1.1 แนวความคิดสิทธิมนุษยชน สิทธิมนุษยชน (Human rights) กับการเรียกร้องให้บุคคลมีสิทธิเสรีภาพหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการปล่อยตัวชั่วคราวในชั้นพนักงานสอบสวน ตามหลักกฎหมายไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มักจะปรากฏบทบัญญัติเรื่องสิทธิและเสรีภาพ การบัญญัติดังกล่าว เป็นการรับรองว่าปัจเจกชนเป็นผู้มีสิทธิ เมื่อกล่าวถึงขอบเขตใน

รัฐธรรมนูญไทย ก็จะทำให้เห็นหมวดหมู่สิทธิและเสรีภาพ ทำให้รัฐเป็นประชาธิปไตย และคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างแท้จริง เพราะต้องพิจารณาองค์ประกอบหลายประการด้วยกัน ในการรับรองสิทธิและเงื่อนไขการจำกัดสิทธิ ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ก็บัญญัติเรื่องสิทธิของบุคคลในคดีอาญาไว้ในมาตรา 29 ซึ่งรวมถึงสิทธิที่จะได้รับการพิจารณาให้ประกันตัวในชั้นพนักงานสอบสวนด้วย (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

1.2. หลักความเสมอภาค (Equity) หลักความเสมอภาคเท่าเทียม คือต้องปฏิบัติต่อทุกคนเท่าเทียมกัน ทำให้ทุกคนเข้าถึงโอกาสที่เท่าเทียมกัน ไม่แบ่งแยกและไม่เลือกอย่างไม่เป็นธรรม (อภิวัฒน์ สุดสา, 2554)

1.3. แนวคิดกระบวนการทางยุติธรรม แนวคิดเกี่ยวกับการให้ประกันตัวผู้ต้องหาในชั้นสอบสวน โดยปล่อยตัวชั่วคราวการปล่อยตัวชั่วคราว เป็นมาตรการที่มีผู้คิดค้นสร้างขึ้นเพื่อประสานประโยชน์ของสังคมโดยรวม ที่มุ่งให้ผู้กระทำความผิดได้รับการลงโทษ เพื่อเป็นการคุ้มครองความปลอดภัยของสังคมเดียวกัน และในขณะที่เป็นหลักประกันมุ่งคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลผู้ถูกต้องหว่ากระทำความผิด ให้สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตนได้อย่างเต็มที่ โดยการผ่อนคลาญจำกัดสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือจำเลย จากการถูกคุมขังในระหว่างสอบสวน แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบกระบวนการทางยุติธรรม จึงเป็นแนวคิดที่พยายามให้สังคมอยู่ได้สันติ โดยบัญญัติให้มีการควบคุมอำนาจของรัฐ แต่ก็พยายามที่จะให้สิทธิแก่ผู้ต้องหาได้ผ่อนคลาญในการต่อสู้คดี จึงเป็นการทำอย่างไรให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ (อริญญา ใจยังยืน, 2557)

1.4 แนวคิดที่เกี่ยวกับการใช้ดุลพินิจ จากการศึกษาาระบบประกันตัวในชั้นพนักงานสอบสวน การใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน ย่อมมีผลต่ออำนาจการตัดสินใจของผู้ใช้อำนาจรัฐ ก็คือพนักงานสอบสวนในการที่จะให้ยื่นประกันตัวผู้ต้องหา และอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว การใช้ดุลพินิจเป็นอำนาจที่กฎหมายให้อำนาจไว้ อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่รัฐ อยู่ภายใต้การควบคุมการตรวจสอบจากฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ การควบคุมการใช้อำนาจดุลพินิจของเจ้าหน้าที่รัฐ เป็นกลไกการควบคุมความชอบของกฎหมายภายในฝ่ายบริหารซึ่งทฤษฎีแบ่งออกตามกฎหมายเป็น 2 ลักษณะคือ (วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 2550)

1) อำนาจผูกพัน หมายถึง อำนาจของเจ้าหน้าที่รัฐที่ผูกพันอยู่กับเงื่อนไขตามกฎหมายที่เป็นบัญญัติแห่งกฎหมาย

2) อำนาจดุลพินิจ เมื่อกฎหมายที่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่รัฐ โดยไม่ได้กำหนดองค์ประกอบหรือเงื่อนไขการใช้อำนาจไว้อย่างชัดเจน เจ้าหน้าที่รัฐไม่จำเป็นจะเป็นบุคคลหรือคณะบุคคลตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติทางปกครอง มาตรา 5 มีอำนาจหรือได้รับมอบอำนาจให้ใช้อำนาจตามกฎหมาย จะมีอำนาจดุลพินิจในกรณีที่ตัวบทเปิดโอกาสให้เจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้กฎหมายได้อย่างยืดหยุ่นและสอดคล้องกับข้อเท็จจริง เป็นการเฉพาะเรื่อง เฉพาะราย เพื่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นแก่เฉพาะเรื่อง

เฉพาะรายนั้น ๆ บนฐานข้อเท็จจริงข้อกฎหมาย และการใช้เหตุผลประกอบการพิจารณาตัดสินอย่างเหมาะสม ด้วยความโปร่งใส มีความเป็นธรรม มีความเป็นกลาง ปราศจากส่วนได้เสีย

ดังนั้น อำนาจการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการให้ประกันตัวผู้ต้องหา จะต้องกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชนให้น้อยที่สุด ขอบเขตของการใช้อำนาจดุลพินิจการที่กฎหมายให้อำนาจดุลพินิจแก่ฝ่ายปกครองนั้น จึงมีวัตถุประสงค์ในการใช้พิจารณาตัดสินใจในการออกคำสั่งอย่างไร จึงจะเหมาะสมสอดคล้องกับข้อเท็จจริงและเป็นธรรม โดยคำนึงถึงความต้องการของส่วนรวม และให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากที่สุด และจะต้องกระทบต่อสิทธิให้น้อยที่สุด

กล่าวโดยสรุป กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เป็นกฎหมายที่ให้อำนาจสอบสวนแก่พนักงานสอบสวนในการสอบสวนคดีอาญาตลอดจนอำนาจอื่น ๆ เช่น การอนุญาตให้ผู้ต้องหาปล่อยตัวชั่วคราว โดยระหว่างสอบสวนสามารถยื่นประกันตัวเพื่อมิให้ถูกคุมขังระหว่างสอบสวน โดยการตั้งข้อหาความร้ายแรง และพิจารณาหลักประกัน และบุคคลที่จะยื่นประกันตัวก็เป็นอำนาจของพนักงานสอบสวนในการใช้ดุลพินิจว่าสมควรให้ประกันตัว เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสิทธิมนุษยชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

2. ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน และชั้นพนักงานอัยการ มีความซ้ำซ้อน การใช้ดุลพินิจในการพิจารณาคำร้องขอประกันตัวผู้ต้องหา และปล่อยตัวชั่วคราวของพนักงานสอบสวนในปัจจุบัน เป็นปัญหาที่ทำให้ผู้ต้องหาต้องเสียเงินให้แก่นายประกันอาชีพในการหาหลักทรัพย์มาประกันตัวในแต่ละชั้น และยังมีปัญหาการควบคุมนายประกันอาชีพที่เข้าประกันตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนอีกด้วย เพราะเนื่องจากคำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556 เรื่องการอำนวยความสะดวกในคดีอาญา การทำสำนวนสอบสวนและมาตรการควบคุม ตรวจสอบเร่งรัดการสอบสวนคดีอาญาข้อ 5. เรื่องการปล่อยตัวชั่วคราว (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ, 2567) ให้อำนาจพนักงานสอบสวนในการใช้ดุลพินิจตั้งข้อหาความร้ายแรง และการพิจารณาบุคคลที่จะยื่นประกันตัว หากต่อมาพนักงานสอบสวนส่งสำนวนมายังพนักงานอัยการในชั้นพนักงานอัยการ ก็ยังคงต้องให้มีการประกันตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวน โดยตามระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563 ส่วนที่ 4 การปล่อยตัวชั่วคราว (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2567) ได้กำหนดว่าหากชั้นพนักงานสอบสวนมีการให้ประกันตัวผู้ต้องหาชั้นพนักงาน อัยการก็อาจพิจารณาให้ยื่นประกันตัวผู้ต้องหาและพิจารณาหลักทรัพย์ประกันตัวอีกชั้นหนึ่ง เพื่อป้องกันการหลบหนี ซึ่งผลทำให้หากผู้ต้องหาที่ไม่มีหลักประกัน ก็จำเป็นต้องไปจ้างนายประกันอาชีพมาประกันตัวให้อีกชั้นหนึ่ง จึงเป็นการซ้ำซ้อน อาจทำให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจน ไม่อาจได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อหาหลักฐานมาสู้คดีระหว่างสอบสวนได้

3. ศึกษาแนวทางหรือกระบวนการทางกฎหมายในประเทศไทยและกฎหมายต่างประเทศ เปรียบเทียบเกี่ยวกับระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน และกระบวนการ

สอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวนของกฎหมายต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ และประเทศสหรัฐอเมริกา

3.1 กฎหมายประเทศอังกฤษ

การประกันตัวผู้ต้องหาระหว่างสอบสวนในประเทศอังกฤษ พนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาไว้ที่สถานีตำรวจเฉพาะกรณีที่ไม่แน่ใจที่อยู่ของผู้ต้องหา หรือมีเหตุอันควรเชื่อว่าผู้ต้องหาจะหลบหนี เพื่อป้องกันไม่ให้ก่อเหตุอันตรายแก่บุคคลอื่น และมีเหตุที่สงสัยว่าผู้ต้องหาจะไปยุ่งเกี่ยวกับพยานหลักฐาน หรือขัดขวางการดำเนินกระบวนการยุติธรรม หรือสงสัยว่าจะไม่มาตามนัดการควบคุมผู้ต้องหาดังกล่าวจะต้องได้รับการตรวจสอบจากผู้พิพากษา ก่อน แต่สำหรับอำนาจการที่จะควบคุมผู้ต้องหา หรือพิจารณาการขอประกันตัวในชั้นพนักงาน ตำรวจในประเทศอังกฤษจะต้องพิจารณาว่าผู้ต้องหาจับโดยไม่มีหมายจับหรือไม่ หากเป็นการจับที่ไม่มีหมายจับ อำนาจการปล่อยตัวชั่วคราวหรือให้อนุญาตประกันตัวผู้ต้องหา เป็นอำนาจของพนักงานควบคุมและเจ้าพนักงานตำรวจ จะต้องนำตัวผู้ที่ยังมาying (ศาลแขวง) The Magistrates' Court ภายใน 24 ชั่วโมง และถ้าหากเป็นการจับโดยมีหมายจับในการปล่อยตัวชั่วคราว หรือประกันตัวผู้ต้องหานั้น อำนาจการพิจารณาจะต้องเป็นของผู้พิพากษา ท้องถิ่น ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในประเทศอังกฤษ (พระราชบัญญัติการประกันตัว ค.ศ.1976) The Bail Act 1976 มาตรา 3 (Susanne Dell, 1976) บัญญัติว่า ให้ปล่อยตัวชั่วคราวไปโดยไม่ต้องเรียกหลักประกัน ไม่ต้องมีนายประกันและไม่ต้องกำหนดเงื่อนไขใด ๆ เว้นแต่ศาลจะพิจารณากำหนดเป็นพิเศษสำหรับเฉพาะบางคดี ซึ่งศาลอาจจะเรียกหลักประกันโดยพิจารณาจากฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล หรือประวัติการกระทำความผิด รวมถึงข้อมูลกับคนใกล้ชิดหากศาลมีคำสั่งให้ปล่อยตัวชั่วคราว กล่าวคือ The Bail Act 1976 มาตรา 3 ไม่ให้เรียกหลักประกันในการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งทำให้กฎหมายประเทศอังกฤษไม่มีปัญหาเรื่องนายประกันอาชีวะ และ The Bail Act 1976 มาตรา 4 (Susanne Dell, 1976) ของกฎหมายประเทศอังกฤษ ยังบัญญัติไว้ว่า บุคคลผู้ยื่นคำร้องของปล่อยตัวชั่วคราว ย่อมได้รับการประกันตัว ไม่ว่าจะเป็นการประกันตัวในชั้น "The Magistrates' Court, Crown Court หรือ (ศาลสูง) High Court ผู้ต้องหาหรือจำเลยจะต้องได้รับคำรับรองที่มีลักษณะไว้กับศาลหรือตำรวจว่า ตนจะปรากฏตามที่กำหนด หรือไปรับการพิจารณาของศาล โดยกฎหมายยังบัญญัติโทษสำหรับผู้ต้องหาที่ไม่มาตามนัดไว้ใน The Bail Act 1976 มาตรา 6 ซึ่งกำหนดว่า ถ้าบุคคลได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวด้วยการประกันตัวในการพิจารณาคดี ไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกัน ปราบจากเหตุอันสมควร จะต้องรับผิดชอบอันเนื่องมาจากการกระทำนั้น โดยกำหนดโทษไว้ (Susanne Dell, 1976)

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า กฎหมายประเทศอังกฤษ จะไม่มีปัญหาเรื่องนายประกันอาชีวะ เพราะกฎหมายประเทศอังกฤษไม่มุ่งเน้นหลักประกันเป็นสำคัญ ตามหลัก The Bail Act 1976 มาตรา 3 และ มาตรา 4 จะไม่ควบคุมตัว จะปล่อยตัวไปโดยไม่ต้องเรียกหลักประกัน ไม่ต้องมีนายประกัน และไม่ต้องกำหนดเงื่อนไขใด ๆ เว้นแต่คดีพิเศษเท่านั้นที่จะพิจารณาเป็นราย ๆ ไป ทำให้ผู้ต้องหาสิทธิได้ต่อสู้คดีอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีปัญหานายประกันอาชีวะ แต่ผู้ต้องหาต้องทำคำรับรองว่าจะมาตามนัดตามหลัก

The Bail Act 1976 มาตรา 4 ประกอบกับกฎหมายประเทศอังกฤษ The Bail Act 1976 มาตรา 6 ก็มีบทกำหนดโทษเพื่อป้องกันการหลบหนี จึงมีมาตรการควบคุมกรณีปล่อยตัวไปแล้วไม่มาตามนัด ซึ่งได้บัญญัติบทกำหนดโทษไว้เพื่อคุ้มครองสำหรับผู้หลบหนีประกันไว้ ถ้าบุคคลได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวด้วยการประกันตัวในการพิจารณาคดี ไม่ปฏิบัติตามสัญญาประกันปราศจากเหตุอันสมควร จะต้องรับผิดชอบอันเนื่องมาจากการกระทำนั้น (Susanne Dell, 1976)

3.2 ประเทศสหรัฐอเมริกา

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีรูปแบบการดำเนินคดีแบบระบบไต่สวน โดยมีลูกขุน 2 คณะ กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศสหรัฐอเมริกา จะมีรูปแบบการพิจารณาคดี โดยมีคณะลูกขุน โดยใช้ระบบแบบไต่สวน ซึ่งหากพิจารณาถึงชั้นสอบสวนในประเทศสหรัฐอเมริกา ระหว่างรอพนักงานอัยการยื่นฟ้องนั้น ระบบประกันตัวผู้ต้องหาที่มีความแตกต่างกับประเทศไทย ก็คือประเทศสหรัฐอเมริกา ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา การปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหาหรือจำเลย มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องประเทศสหรัฐอเมริกาได้บัญญัติไว้หลายฉบับด้วยกัน

หลักเกณฑ์การควบคุมตัวผู้ต้องหาในระหว่างสอบสวนในประเทศสหรัฐอเมริกานั้น เมื่อผู้ต้องหาถูกเจ้าพนักงานตำรวจจับกุม เจ้าพนักงานตำรวจสามารถควบคุมตัวผู้ต้องหาได้ในระหว่างสอบสวนการสอบสวน แต่ถ้าหากพบว่าผู้ต้องหาไม่ควรถูกฟ้อง เจ้าพนักงานตำรวจก็สามารถปล่อยตัวผู้ต้องหาไปได้ และกระบวนการยุติธรรมในขณะสอบสวนนั้น ก็เป็นอันยุติลงได้ แต่ถ้าจากการสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจมีเหตุอันเชื่อว่าผู้ต้องหาควรจะได้รับ การดำเนินคดี จะต้องพาตัวผู้ต้องหาไปพบผู้พิพากษา (Magistrate Judge) ภายในเวลารวดเร็วและส่งไปยังศาลชั้นต้นที่มีอำนาจ

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า กฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา หากเห็นว่าระหว่างสอบสวน มีเหตุเชื่อว่าผู้ต้องหา มีความผิด ก็รีบส่งตัวผู้ต้องหาไปยังผู้พิพากษาโดยเร็ว เพื่อพิจารณากระบวนการตรวจสอบในความจำเป็นที่จะควบคุมผู้ต้องหา หรือพิจารณาเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราว ซึ่งต่างจากกฎหมายประเทศไทยที่ระหว่างสอบสวนแล้ว เห็นว่าผู้ต้องหา มีความผิด ก็จะใช้ดุลพินิจในการให้ยื่นประกันตัวหรือไม่อนุญาตให้ประกันตัว โดยที่บางคดีพนักงานสอบสวนใช้อำนาจได้เองโดยยังไม่ส่งตัวผู้ต้องหา มาพบผู้พิพากษาดังเช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งเป็นข้อแตกต่างกับประเทศไทย เพราะกฎหมายสหรัฐอเมริกาให้เจ้าพนักงานตำรวจรีบส่งผู้ต้องหาไปยังผู้พิพากษา และให้ผู้พิพากษาเป็นผู้พิจารณาคควบคุมและพิจารณาให้ประกันตัว ก็เพื่อคานอำนาจระหว่างพนักงานสอบสวนกับผู้พิพากษา เพื่อให้ผู้พิพากษาจะได้ตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐของพนักงานสอบสวน เพื่อจะให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาคดีด้วยความเสมอภาค และเพื่อป้องกันไม่ให้พนักงานสอบสวนใช้อำนาจดุลพินิจเกินสมควร เพราะโดยกระบวนการยุติธรรมประเทศสหรัฐอเมริกาคำหนดไว้เช่นนี้ เพื่อเปิดโอกาสให้ศาลเข้ามาตรวจสอบความจำเป็นในการพิจารณาว่าเห็นควรควบคุมผู้ต้องหาหรือไม่ ซึ่งหลักเกณฑ์การควบคุมของผู้ต้องหาในระหว่างการสอบสวนนี้ ศาลสูงสุดของสหรัฐอเมริกาได้วางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดังกล่าวไว้ว่า ศาลไม่

ควรละเลยเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การสอบสวน หรือการที่เจ้าพนักงานตำรวจได้ใช้อำนาจควบคุมเบื้องต้น เหตุที่ให้ศาลเป็นผู้พิจารณาเบื้องต้น เพื่อป้องกันสิทธิของผู้ถูกกล่าวหา นั่นเอง ซึ่งในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรสหรัฐอเมริกา ได้มีการวางหลักให้มีการพิจารณาเกี่ยวกับการจับโดยพิจารณาจากหลักเกณฑ์เหตุ อันน่าเชื่อถือ (Probable cause) เป็นสำคัญ

รูปแบบการยื่นประกันตัวและขอปล่อยตัวชั่วคราวของประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลายรูปแบบ ดังนี้ (สุรินทร์ มากชูชิต, 2555)

1. Conditional Release คือการปล่อยตัวโดยมีเงื่อนไข ซึ่งผู้พิพากษาจะอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราว โดยกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ

2. รูปแบบ Release on Recognizance หรือเรียก ย่อ ๆ ว่า POR คือ การปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่ต้องมีเงินประกันตัว หรือปล่อยตัวชั่วคราว โดยให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยทำรับรองให้สัญญาว่าจะมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล ตามที่เวลานัดเป็นวิธีการที่ไม่ใช้เงินประกันตัว

3. Cash Bon คือวิธีการประกันตัวโดยการปล่อยตัวชั่วคราว ที่จำเลยจะต้องวางหลักประกันเป็นเงินทั้งหมดด้วยเงินสด โดยวางหลักทรัพย์อื่นประกอบ

4. Unsecured Bond คือวิธีการประกันตัว หรือการปล่อยตัวชั่วคราว โดยไม่จำเป็นต้องวางเงินสดเป็นประกัน แต่จะมีผลให้ถูกปรับเป็นเงินสดในภายหลัง หากจำเลยไม่มาปรากฏตัวตามกำหนดนัดต่อหน้าศาลภายในเวลาที่กำหนด

5. Surety Bond คือการปล่อยตัวชั่วคราวโดยมีนายประกันอาชีพ (Bail Bondman) ซึ่งจะวางประกัน ร้อยละ 10 ของราคาประกันตามที่ศาลกำหนดไว้

6. Deposit Bond คือวิธีการปล่อยตัวชั่วคราวที่จำเลยจะต้องวางประกันทั้งหมดชั่วคราวโดยวางมัดจำ จะต้องวางเงินสดเป็นหลักประกัน แต่เพียงจะต้องวางเงินสดไว้ร้อยละ 10

จากที่กล่าวมาข้างต้น ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในประเทศสหรัฐอเมริกา มีหลายวิธีที่จะนำมากำหนด โดยจะให้ประกันตัวโดยมีเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กำหนด และในประเทศสหรัฐอเมริกาก็ยังมีกฎหมายที่กำหนดไว้เพื่อเป็นมาตรการควบคุม หากว่าผู้ต้องหาไม่มาตามนัด ที่ได้ให้ไว้แก่ศาลนั้นก็คือ ประมวลวิธีพิจารณาความอาญากลางสหรัฐอเมริกา ซึ่งจะกำหนดโทษไว้สำหรับกรณีผู้ต้องหาหรือจำเลยผิดนัดไม่ทำตามเงื่อนไข หรือหลบหนีระหว่างประกันตัว โดยกฎหมายจะบัญญัติไว้ในภาคที่ 18 ลักษณะ 2 แห่งวิธีพิจารณาความอาญากลางสหรัฐอเมริกามาตรา 207 ถึงมาตรา 3147 (f) ซึ่งเป็นบทกำหนดโทษดังกล่าว สำหรับกรณีที่มีการปฏิบัติผิดเงื่อนไขการปล่อยตัวชั่วคราวของผู้ต้องหา จำเลยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากลางสหรัฐอเมริกา กรณีผู้กระทำความผิดหลบหนีการประกันตัว จะได้กำหนดโทษสำหรับความผิด ซึ่งได้กระทำความผิดปล่อยตัวชั่วคราวว่าหากผู้ต้องหาหรือจำเลยที่ได้รับการอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวหลบหนี หรือไม่มาศาลตามกำหนดนัด ประมวลวิธีพิจารณาความอาญากลางสหรัฐอเมริกา ได้บัญญัติบทลงโทษไว้เมื่อปฏิบัติผิดเงื่อนไขที่เจ้าพนักงานศาลกำหนดไว้มีบทกำหนดโทษไว้ (U.S. Code: Title 18 – Crimes and Criminal Procedure, 2567)

อภิปรายผล

ผู้ศึกษาทำการวิเคราะห์แนวทางแก้ไขปัญหาระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน ทั้งกฎหมายของประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า กฎหมายประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ไม่มุ่งเน้นตัวเงินประกันเป็นสำคัญ แต่จะเน้นหลักที่ให้ผู้ต้องหารับรองว่าจะมาตามนัดและหากไม่มาตามนัด อาจมีบทลงโทษและมีรูปแบบการประกันตัวหลายรูปแบบให้ผู้ต้องหาได้มีทางเลือกในการประกันตัวให้เหมาะสมกับกรณีและประเภทความร้ายแรงแต่ละคดี แต่ในประเทศไทยจะให้ประกันตัวเน้นหลักทรัพย์สินในประกันตัวซึ่งในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยนั้นพบว่า หากชั้นพนักงานสอบสวนไม่ใช้ดุลพินิจตั้งข้อหาที่สูงจนเกินไป หรือพิจารณาหลักทรัพย์ที่สูงจนเกินสมควรในชั้นพนักงานสอบสวน ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนก็มีโอกาสที่จะเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมในการหาพยานหลักฐานมาต่อสู้คดี ควรจัดระบบการประกันตัวชั้นพนักงานสอบสวนให้เป็นระบบ โดยอาจหาวิธีอื่นแทนการใช้หลักทรัพย์ประกันตัว เช่น ทำคำรับรองว่าจะมาตามนัดเหมือนเช่นกฎหมายประเทศอังกฤษ ซึ่งไม่คำนึงหลักทรัพย์ประกันตัว และอาจใช้ระบบประกันตัวแบบประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งมีหลายรูปแบบให้เหมาะสมกับกรณีประเภทความร้ายแรงแต่ละคดี เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการปล่อยตัวชั่วคราว เพราะการศึกษาดังกล่าว ศึกษาในชั้นพนักงานสอบสวนเห็นว่าเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรง ที่ผู้ต้องหาจะได้รับการผ่อนคลายในการต่อสู้คดีระหว่างสอบสวนก่อนถูกฟ้องต่อศาล และป้องกันการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในชั้นพนักงานสอบสวน ในการที่กำหนดให้มีการประกันตัวผู้ต้องหา มิให้มีส่วนได้เสียกับนายประกันอาชีพ เพื่อให้ผู้ต้องหาที่มีฐานะยากจนได้รับความเป็นธรรมอย่างเสมอภาค มีทางเลือกในการยื่นประกันตัว และมีสิทธิต่อสู้คดีในระหว่างสอบสวนความผิดเพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ต้องหา ตามหลักรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาพบว่า ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน การมีการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวนในการตั้งข้อหา นั้น มีผลต่อผู้ต้องหาที่ต้องการต่อสู้คดีแต่ไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัว และการที่จะส่งสำนวนแต่ละชั้นนั้น กฎหมายกำหนดว่าต้องมีตัวผู้ต้องหานำส่ง จึงทำให้การยื่นขอประกันตัวเพื่อปล่อยตัวชั่วคราว ต้องทำประกันแต่ละชั้น ซึ่งการยื่นประกันตัว กระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย มักจะให้ประกันตัวโดยมีหลักทรัพย์เสียส่วนมาก จนทำให้เกิดปัญหากับผู้ต้องหาที่ไม่มีหลักทรัพย์ประกันตัว ไม่อาจยื่นขอประกันตัวได้ อาจเกิดความไม่เสมอภาคในการขอปล่อยชั่วคราวระหว่างสอบสวน จึงมีผลต่อการดำเนินกระบวนการยุติธรรมให้เป็นไปโดยหลักนิติธรรม จนก่อให้เกิดปัญหาสังคมด้านการทุจริตของเจ้าหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรม และนายประกันอาชีพที่เข้ามาประกันตัวแทนผู้ต้องหา ระหว่างสอบสวน ทางออกในการแก้ไขคือ จัดระบบการประกันตัว

และพัฒนาการสอบสวนให้โปร่งใส มีการถ่วงดุลตรวจสอบ อาจนำเอาเทคโนโลยีด้านการจัดตั้งศูนย์เก็บข้อมูลการสอบสวนกลาง เพื่อเก็บหลักฐานตั้งแต่เริ่มคดีอาจนำมาแก้ไขปัญหาได้

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาในคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวน สรุปได้ว่า 1.ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทย มุ่งเน้นการประกันตัวโดยใช้หลักประกันเป็นสิ่งสำคัญ และการกำหนดข้อหาความร้ายแรงนั้น เกิดจากพนักงานสอบสวนตั้งข้อหาสูงเพื่อเอื้อประโยชน์แก่นายประกันอาชีพ ให้เรียกหลักทรัพย์ในการประกันตัวผู้ต้องหาได้มากขึ้น โดยปัญหานั้นมาจากการใช้ดุลพินิจของพนักงานสอบสวน 2.ระบบการประกันตัวผู้ต้องหาคดีอาญาชั้นพนักงานสอบสวนของประเทศไทยแตกต่างกับกฎหมายของประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ที่ไม่มุ่งเน้นตัวเงินประกันเป็นสิ่งสำคัญ แต่จะเน้นหลักที่ให้ผู้ต้องหารับรองว่าจะมาตามนัดและหากไม่มาตามนัด อาจมีบทลงโทษ

จากการศึกษากฎหมายแนวคิดทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น เห็นว่าควรมีข้อกำหนดและหลักเกณฑ์การใช้ดุลพินิจของผู้มีอำนาจหน้าที่ ควรทำตามวิธีการตามกรอบที่กฎหมายหรือระเบียบให้อำนาจไว้ เมื่อกฎหมายไม่มุ่งเน้นหลักประกันเป็นสิ่งสำคัญ ปัญหาความซ้ำซ้อนกับปัญหานายประกันอาชีพ ที่มาเรียกประโยชน์จากทรัพย์สินก็จะไม่เกิดขึ้น โดยไม่ยึดถือผลประโยชน์ตัวเงินเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ใช่ใช้อำนาจตามอำเภอใจ โดยคำนึงถึงข้อเท็จจริงการกระทำความผิดและตัวผู้ต้องหาเป็นสิ่งสำคัญเป็นรายคดีไป อีกทั้งควรมีการปรับปรุงอัตราบัญชีประเมินราคาหลักประกันให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงข้อหาร้ายแรง พฤติกรรมต่าง ๆ ที่พนักงานสอบสวนตั้งมานั้น ไม่ให้สูงเกินสมควร นำแนวทางของประเทศอังกฤษกับประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้ปรับให้เหมาะสมกับประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. กำหนดมาตรการตรวจสอบในชั้นพนักงานสอบสวน ไม่ให้ใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ มีหน่วยงานกลางควบคุมดุลพินิจพนักงานสอบสวนและควบคุมนายประกันอาชีพ มิให้มีผลประโยชน์ได้เสียต่อกัน โดยควรออกข้อบังคับและบทลงโทษไว้เป็นเฉพาะในหน่วยงานของตนเอง และให้หน่วยงานทั้งสามหน่วยงานมากำหนดกฎหมายกลางร่วมกัน

2. มีมาตรการอื่น ๆ หรือเทคนิคต่าง ๆ มาช่วยพิจารณาความเหมาะสมการปล่อยตัวชั่วคราว เช่น ข้อหาเล็กน้อยให้ยื่นฟ้องโดยรวดเร็ว และออกเป็นข้อบังคับไว้ในแต่ละหน่วยงานของตนเอง

3. มีมาตรการควบคุมนายประกันอาชีพให้เหมาะสมกับสภาพสังคม ผู้มีประโยชน์เกี่ยวข้องนั้น นายประกันอาชีพยื่นประกันตัวได้เพียงใด กำหนดในสัญญาประกันตัวผู้ต้องหาให้ระบุให้ชัดเจนว่านายประกันอาชีพ สามารถประกันตัวผู้ต้องหาได้ถึงขั้นไหน และหากนายประกันอาชีพทำการเรียกประโยชน์เกินสมควร ควรมีบทลงโทษ อาจเป็นโทษปรับหรือโทษอื่น ๆ แก่นายประกันอาชีพ

เอกสารอ้างอิง

- ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา. (2477). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 52 ตอนที่ 10 หน้า 598 (วันที่ 10 มิถุนายน 2478)
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560. (2560). ราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 134 ตอนที่ 40 หน้า 1 (วันที่ 6 มิถุนายน 2560)
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์. (2550). *สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ*. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2556). *คำสั่งสำนักงานตำรวจแห่งชาติที่ 419/2556*. เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/aRlHt>.
- สำนักงานอัยการสูงสุด. (2563). *ระเบียบสำนักงานอัยการสูงสุดว่าด้วยการดำเนินคดีของพนักงานอัยการ พ.ศ. 2563*. เรียกใช้เมื่อ 9 มีนาคม 2567 จาก <https://shorturl.asia/gxLBV>.
- สุรินทร์ มากชูชิต. (2555). ระบบการปล่อยชั่วคราวผู้ถูกกล่าวหา : ศึกษาการใช้หลักประกันในคดีอาญา. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์*. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อภิวัฒน์ สุดสาว. (2554). หลักความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย. *วารสารจุดนิติ*, 8(1), 145-155.
- อรัญญา ใจยังยืน. (2557). การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาศึกษาเฉพาะกรณีการปล่อยตัวชั่วคราว. ใน *วิทยานิพนธ์นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชากฎหมายมหาชน*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- Susanne Dell. (1976). The Bail Act 1976. *The British Journal of Criminology*, 17(2), 185-188.
- U.S. Code: Title 18 – Crimes and Criminal Procedure. (1966). *PART II- Criminal Procedure, Chapter 207 - RELEASE AND DETENTION PENDING JUDICIAL PROCEEDINGS, Section 3147*. เรียกใช้เมื่อ 13 กุมภาพันธ์ 2567 จาก <https://www.govinfo.gov/details>.